

LIJST DER BOEKJES DIE VOORRADIG ZIJN:

1. Drie maanden onder de sneeuw; 2. Zwarte Koo; 5. Aan de Molenbeek; 6. Een moedige meisje; 8. Het wonderlijk gezelschap; 9. De jonge vluchteling; 11. Het Kermismeisje; 12. Willem Tell; 13. Beter een lap dan een scheur; 14. Harten van Goud; 15. 't Verdrongen land van Saaftinge; 17. De Zinneloozen te Gheel; 18. De hut op de Heide; 21. De Landlooper; 22. En toch feest; 23. St Niklaas in 't Veerhuis; 25. De Vriezeman aan 't Front; 26. Verdwaald en terecht; 27. De jongens van West-Roozebeke; 30. De verdrongen stad; 32. 't Weesje van Brugge; 35. Het kindje van de Zee; 36. De Roovers van de Moeren; 37. De bezembinders van Kleit; 38. De vlucht in de Koffer; 44. De Gierigaard; 46. Broederliefde; 48. Eerlijk duurt het langst; 51. Een lastig geschenk; 52. Zonder Ouders; 56. In 't Bosch van Houthulst; 57. Nog gered; 58. Uit de oude Doos; 59. Dokter Jenner en Jenny; 61. Strenge Winters; 64. De kinderen van den Zeeloods; 66. De kinderen van den Smokkelaar; 67. De Paaschklokken; 68. De Landverhuizers; 69. Leeuwte Van Damme; 72. Een moedige Kermisjongen; 76. Het Bultje; 77. De Pastoor van Lapscheure; 78. Samen uit; 80. Goed voor kwaad; 82. Vaderlandsche Verhalen; Naastenliefde; 86. De overwintering op Nova-Zembla; 89. Hoe Sinterklaas hielp; 90. In Grooten Nood; 91. Kerstmis aan Zee; 94. Het Spook; 95. De twee Weesjes; 97. De Vlucht; 102. Reinaert de Vos; 104. Denk aan moeder!; 107. Threesje; 110. Robinson Crusoe; 112. De Rooversjongen; 113. De Deserteur; 115. Onschuldig veroordeeld; 118. De Spion van den Molen; 121. Hoog bezoek; 122. De wonderlijke Zwaan; 123. Uit bange dagen; 125. De flinke Baanwachtster; 128. De 'gelaarsde kat; 129. De Dochter van den Blauwer; 130. Met Vakantie; 132. Tinneke; 133. De Helden van Stekene; 134. Een onrechtvaardig gestraft; 137. Oom Tom; 142. Op 't oud kasteel; 143. De reis in de Wildernis; 144. Bij de Kabouters; 145. De Spioenen op den Toren; 146. De Jongen van Gaver; 148. De schat in de Duinen; 150. De smokkelaars van de Zee; 152. De schat in de mijn; 153. 't Graf in 't Bosch; 154. 't Berouw van den Strooper; 155. 't Kasteel Hoogdonk; 158. Van de hut naar 't Paleis; 159. Karel de Goede; 160. Na veel avonturen; 161. Gered door een Aap; 162. Jan Breydel; 163. De Slag der Gulden Sporen; 164. Van den Dood gered; 165. 't Bocheljongentje; 167. Van drie Roovers; 168. Een jonge Held; 169. Jacob van Artevelde; 171. Genoveva van Brabant; 172. Een avontuurlijke Reis; 174. Een vreeselijke avond; 175. De gevluchte slaaf; 176. In de vliegmaschine; 177. Een moedige vrouw; 178. Ontsnapt; 179. Valsch beschuldigd; 180. De Zoon van den Torenwachter; 182. De reis van Columbus; 186. Jack de Cow-boy; 189. De Held van Tremeloo; 191. De Cow-boy van Fort-Bell; 192. Jeanne d'Arc; 193. De wandelende Deur; 194. De avonturen van Geeraart; 195. Geeraart in Rusland; 199. De Wolf van Ghistel; 202. De Spaansche Furie; 203. De Boeteling van Veurne; 210. Het verwoeste Vlaanderen; 211. De vondeling van 't Regiment; 212. Betoonde Naastenliefde; 213. De IJslandvaarders; 214. Jongensbarten; 216. Een dappere vrouw; 217. Ali-Baba en de veertig Roovers; 218. Groote Broer; 219. De jonge verstooteling; 220. Een kerstavond op de Prarie; 221. Leo's Nieuwjaar; 222. 't Gestolen kind; 233. De Roovers gestraft; 224. De Wildeman; 225. Het dolend melkmeisje; 226. De lotgevallen van den Wildstrooper; 227. Verdreven uit zijn land; 228. Moeder gered; 229. 't Dievenhuis; 230. De Schatgravers; 231. Een slechte Kameraad; 232. Bij de zakkenrollers; 233. Kleine Oorlog; 234. De Heldendood van Anneessens; 235. De Wandelende Jood in Vlaanderen; 236. Nelly van den Mijnwerker; 237. De Geldduivel;

— ELKE WEEK VERSCHIJNT EEN NIEUW BOEKJE. —

Boekdrukkerij R. Bracke-Van Geert. Baesrode.

De Fransche Revolutie

DE FRANSCH E REVOLUTIE

I.

In het graafschap Touraine woonden zoowat honderd en vijftig jaar geleden op een mooi kasteel, graaf de Chambrun en zijn vrouw. Ze hadden geen kinderen, maar ze besteedden een groot deel van hun inkomen aan liefdadigheid.

Het was toen nog treurig gesteld met de boeren, die over 't algemeen zwaren arbeid verrichtten voor weinig loon en dikwijls op allerlei wijzen geplaagd werden.

Maar de graaf en de gravin waren beste menschen. Was de oogst mislukt, had de hagel de velden verwoest of den wijnstok beschadigd, dan waren zij het, die den landman in zijn verlies te gemoet kwamen. Was het een of ander huisgezin in nood geraakt, dan brachten zij hulp, en steeds op vriendelijke wijze. Had men een kouden winter, dan waren zij het, die voor hout zorgden. Maar zij dachten ook aan de beschaving van

hun onderdanen. Zij richtten in de nabijheid van het kasteel een school op. Ook groteren mochten er 's avonds les nemen. Hier vonden velen, die vroeger vermaak in den drank gezocht hadden, hooger genot door onderwijs.

Onder hen, die het ijverigst de leeruren bijwoonden, bevond zich ook een pachter van den graaf, met name Guillaume Didier, die aan dezen alles te danken had. Deze man had een somber en prikkelbaar karakter. Maar hij was met veel verstand begaafd. Hij was reeds vrij oud, toen hij nog leerde lezen, schrijven en rekenen. Ook zijn dochter moest de school bezoeken.

Didier was zeer arm geweest. Door de hulp van den graaf had hij bij zijn landbouw ook wat handel kunnen drijven en zoo was hij vrij welstellend geworden. Maar tevredener werd hij er niet bij. Integendeel, Guillaume Didier haakte naar meer rijkdom en macht.

Zijn vrouw was gestorven en Didier woonde op de hoeve met zijn groote dochter, een meisje, dat veel leed door haar vaders drift en somber karakter.

Zoo gingen eenige jaren voorbij. 't Was een slechte tijd. Frankrijk werd ongelukkig bestuurd. Er gebeurde veel onrecht. Handel en nijverheid kwijnden.

Didier verdiende niet veel. Hij was toch beter

dan veel anderen in den omtrek. Maar hij bromde nog meer dan vroeger.

Eens had Didier koude gevat en werd hij ziek. De graaf had dat vernomen en kwam zijn pachter bezoeken. Hij sprak vriendelijk met hem, en beloofde een geneesmiddel te zenden.

Toen de graaf de Chambrun vertrokken was, balde Didier de vuist.

— Maar vader, wat is er nu? vroeg Jeanne, zijn dochter.

— Ik kan dien kerel niet zien!

— De graaf?

— Ja, de graaf!

— En hij komt u zoo vriendelijk bezoeken!

— Waarom is hij schatrijk en zijn wij arm?

— Maar, vader, we zijn immers niet arm, we-dervoer Jeanne.

— Och, zwijg! Wat bezitten wij? Ik woon zelfs nog niet in mijn eigen huis. De graaf heeft wel acht boerderijen en zooveel land! Wat geef ik om zijn gefleem! Ik heb meer verstand dan hij! Waarom moet hij dan hier de machtige zijn, die het al te zeggen heeft? O, ik zou willen heerschen! Ik haat al die rijke mensen...

't Was hebzucht en hoogmoed bij Didier.

Jeanne zweeg. Als ze haar vader tegensprak, dan werd hij nog nijdiger. Maar ze was bedroefd. Ze wist, welk een hulp vader en moeder van den

graaf ontvangen hadden. En vader haatte zijn weldoener.

Graaf de Chambrun kwam thuis. Er was bezoek. Een pastoor van een dorp bij Tours, de heer Lecatelli, zat op 't kasteel Verheugd begroette de graaf hem, want hij praatte gaarne met den geleerden en minzamen priester.

— En welk nieuws? vroeg de graaf, toen ze met de gravin aan tafel zaten.

— Er broeit iets te Parijs, antwoordde de pastoor. We hebben te Tours bericht gekregen. Het volk in de hoofdstad is opstandig. En men vreest, dat er een revolutie zal uitbreken.

— Zij, die regeeren en besturen, doen ook niets om de grieven weg te nemen, merkte de graaf op.

— Weinig. Er zijn overheden van goeden wil, maar naar hen wordt niet geluisterd.

— En komt er een omwenteling, ze zal vreeselijk zijn, voorspelde priester Lecatelli. Ze slaat van Parijs naar het platteland over. Veel kasteelheeren hebben hun boeren verdrukt. En wee, als deze de kans zien, om wraak te nemen. Ja, we staan voor ernstige tijden. Er zijn veel ontevredenen.

Er waren dan ook veel redenen tot ontevredenheid. De boeren betaalden zware belastingen, soms wel tachtig ten honderd van hun inkomen.

Ze moesten kosteloos allerlei werk doen voor den staat, als wegen aanleggen en dan hun eigen arbeid laten staan. Ze werden bedrogen en afgezet door allerlei ambtenaren, en moesten zware tollen opbrengen. Er waren edelen, die de boeren uitpersten en dan hun geld weelderig verteerden te Parijs en Versailles, terwijl soms op het land hongersnood woedde en de bewoners in lompen liepen. Recht bestond niet. Wie het meeste geld gaf, kon rechter worden.

Men drong al lang op hervormingen en verbeteringen aan. Geen wonder dus, dat er veel ontevredenen waren.

— Maar hier zijn toch geen ontevredenen, het is algemeen bekend, dat gij en de gravin uw onderdanen liefderijk behandelt, zei de pastoor.

— Dat hebben we altijd als onzen hoogen plicht beschouwd, antwoordde de graaf.

— Toch wonen ook hier misnoegden, sprak de gravin. En de ergste is wel Guillaume Didier.

— Ik heb hem van avond nog bezocht... O, ja, ik moet een knecht met een geneesmiddel naar hem zenden. Didier is ziek. Laat ik het even doen!

De graaf verwijderde zich een poosje. Hij stuurde een knecht met kruiden naar de hoeve van Didier.

Toen hij weer in de kamer kwam, zei hij:

— 't Is waar, ik hoor dikwijls dat Guillaume Didier ontevreden is. Tot mij klaagde hij niet. Toch is er iets in zijn blik, dat afstoot. En de man is norsch, als ik met hem spreek. Hij heeft echter geen reden tot ontevredenheid.

— We hebben hem over jaren geld gegeven, om wat handel te beginnen en hij is welgesteld geworden, hernam de gravin.

— Hij zal zeker meer en meer begeeren, meende de pastoor. Er zijn menschen, die bij voorspoed steeds hebzuchtig worden. En dan voelen ze jaloezie jegens rijkeren... 't Is ongelukkig gesteld in ons Frankrijk.

Men praatte nog een tijd voort. De pastoor Lecatelli bleef op het kasteel overnachten.

II.

Eenige weken waren voorbij gegaan. De omwenteling was uitgebroken, maar in Touraine merkte men er nog niet veel van. De koning stemde toe om verbeteringen in het bestuur aan te brengen. Er werden betere wetten gemaakt.

Doch de ontevredenheid stilde daardoor niet. De hevigste oproerlingen eischten heel andere hervormingen.

Velen, die vroeger macht bezaten, weken naar andere landen. Het waren meest edelen. Daar

vroegen ze hulp om in Frankrijk den ouden toestand te herstellen.

Het opgestane volk noemde hen verraders; en toen Pruisen en Oostenrijk werkelijk de revolutie wilden onderdrukken, barstte deze in Frankrijk nog geweldiger los. Overal laaide nu het oproer, in de steden en op het platteland. De leiders maakten zich van 't gezag meester. Men nam de regeerders gevangen, of joeg ze op de vlucht.

De boeren plunderden kasteelen. Edellieden werden in kerkers opgesloten en velen verloren hun leven.

Ook priesters moesten vluchten, of zich verbergen. Tal van hen werden onbarmhartig gedood.

De koning en de koningin moesten het schavot beklimmen. En velen, die vroeger tot de machtigsten van het land behoord hadden, ondergingen hetzelfde lot.

Men had zelfs een nieuw werktuig om snel te kunnen terecht stellen, de valbijl of Guillotiene.

Ja, 't ging nu treurig in Frankrijk toe. Velen deden aan de revolutie mee om macht en geld te krijgen en zelf te heerschen.. En niemand voelde zich veilig.

In Touraine bleef het lang rustig. De graaf en gravin woonden nog steeds op hun kasteel. Het

volk rondom betoonde hun eerbied, al waren er ook, die op geweld zonnen.

Frankrijk was nu een republiek. En de staat had alle landerijen aangeslagen.

De graaf en de gravin bezaten alleen nog hun geld en juweelen. Pastoor Lecatelli kwam hen nu en dan bezoeken. Hij oefende nog zijn ambt uit, al dreigde er meer en meer vervolging tegen de priesters.

Zekeren avond was de pastoor weer op het kasteel. Hij scheen ontroerd.

— Ik heb bezoek gehad uit Parijs, vertelde hij. Een edelman, die verder is gevlucht... Hij wist me te vertellen over den dood van den koning en de koningin.

De graaf en de gravin luisterden aandachtig.

— Lodewijk XVI is moedig gestorven, nadat de revolutie hem ter dood had veroordeeld, vertelde de heer Lecatelli. 's Morgens kwam de beul met zijn helpers in de gevangenis. Den koning werden de handen gebonden. Waardig ging hij naar het schavot. De trommelen roffelden. De koning maakte een beweging met het hoofd om de tamboers te doen zwijgen en toen sprak hij:

— Franschen, ge ziet uw koning gereed om te sterven. Moge mijn bloed uw geluk bezegelen. Ik sterf onschuldig aan alles, waarvan ik ben aangeklaagd.

De overste van de rechtbank zei:

— Ik heb u hier niet laten komen, om redevoeringen te houden, maar om te sterven.

Hij liet de trommels weer roffelen en de koning kon zich niet meer verstaanbaar maken. De koning werd op de plank vastgebonden en de bijl viel. Ook de koningin, Marie-Antoinette, zat gevangen. Haar dochter was bij haar, maar haar zoon had men elders gebracht. Twee gendarmen waakten dag en nacht over haar. De koningin werd beschuldigd het geld van 't land verkwest en vijandelijke hulp tegen de revolutie in het buitenland gevraagd te hebben. Daarom verscheen ze vóór de rechtbank. Ze was zeven en dertig jaar. De grootste onzin werd tegen haar uitgebracht. De koningin verdedigde zich waardig en fier. Toch werd ze ter dood veroordeeld. Het volk in de zaal juichte woest. De koningin werd in een vuile kar naar het schavot gevoerd. Toen de beul in de gevangenis om haar kwam, zei ze:

— Ik ben gereed, we kunnen vertrekken.

De haren waren al afgeknipt. De koningin droeg een wit kleed en een doek om de schouders. Ze hield haar handen op om ze te laten binden. Dan steeg ze op de kar en een priester zat naast haar. Voorop reden gendarmen. Overal stond het volk opeengedrongen. Het schreeuwde en joelde

van haat. Het geloofde, dat de koningin veel verbeteringen had tegengehouden. Marie-Antoinette stond rechtop te midden van de kar. Tot den priester, die bij haar was, wilde ze niet spreken, omdat hij getrouwheid aan de Republiek had gezworen. Maar ze wist, dat ginder in een huis een andere priester voor het raam zou staan, om haar door een teeken de absolutie te geven. Ze zocht hem met de oogen en vond hem. Ze boog op een teeken van hem het hoofd en bad. Maria-Antoinette zag zeer bleek.

— Mijn kinderen! fluisterde ze.

De beul hielp haar bij het uitstappen.

— Moed, mevrouw, zei hij.

— Dank u, mijnheer, antwoordde ze.

Men wilde haar ondersteunen, om het schavot te beklimmen.

— Neen, ik zal de kracht hebben alleen te gaan, sprak ze.

En rustig beklom ze het trapje. De knechten grepen haar vast en bonden de koningin op de plank.

— Vaarwel, mijn kinderen. ik ga naar uw vader! riep ze luid.

Het mes viel toen.

— Leve de Republiek! werd er geroepen.

Een van de beulsknechten moest het hoofd aan de menigte laten zien. De koningin werd in een

ongeschaafde kist gelegd en begraven in een kalkgroeve van het Madeleine kerkhof. »

Zoo vertelde priester Lecatelli op het kasteel en de graaf en de gravin waren ontroerd door het verhaal.

— Ja, er gebeuren wreede dingen, zei de priester. En we zijn nog aan 't einde niet. Hoe gaat het hier met dien Didier?

— De man doet of hij me niet meer kent, antwoordde de graaf.

— Als hij maar geen kwaad in den zin heeft!

— Het volk is ons genegen. En het weet, hoe ik erken, dat er groote verbeteringen in ons land noodig zijn, hernam de graaf.

— Raddraaiers krijgen nu gemakkelijk volgelingen. Wees toch op uw hoede, waarschuwde de priester. Ik moet het ook zijn, al is alles stil op mijn dorp en oefen ik nog mijn ambt uit als vroeger. Ik ook ben voor hervormingen, maar zal den eed aan de republiek niet afleggen. Liever laat ik me verbannen of dooden.

De toestand in Touraine was gevaarlijker dan graaf de Chambrun vermoedde.

III.

Guillaume Didier had met vreugde het nieuws van de uitbreiding der revolutie vernomen.

— Nu komt mijn tijd, zei hij op zekeren avond tot zijn dochter. Morgen ga ik naar Tours en ik keer hier terug als een machtig man. Men heeft nu lieden met verstand noodig.

— Maar vader, wat wilt ge dan doen? vroeg Jeanne.

— De rijken bestrijden en in de eerste plaats den graaf hier... Er zijn geen graven meer. De Republiek heeft alle menschen gelijk verklaard. En de Chambrun heeft lang genoeg op een kasteel gewoond. Hij kan nu ook eens onder vinden, wat armoede is.

— Maar vader, ge zult toch niets tegen den graaf en de gravin ondernemen? Ze hebben ons zooveel goeds gedaan...

— Aalmoezen hebben ze ons gegeven... Maar ik wil geen aalmoezen. Ieder is nu gelijk. De republiek neemt al het land. Geen kasteelen meer. We zullen ze in brand steken.

— Vader toch!

— Zwijg! Ge verraaft de republiek! snauwde Didier. Ik ben een getrouwe republikein. Ha, veel van die kasteelheeren zijn over de grenzen gevlucht. En ze zoeken daar hulp, om ons te bevechten. Ze willen de republiek weer vernietigen. Alle kasteelheeren zijn verraders... Ze verdienen den dood.

Zoo raasde Guillaume Didier.

— Maar vader, de graaf is toch niet gevlucht, hernam Jeanne nog eens. En elken dag helpen hij en mevrouw arme en zieke lieden.

— De graaf heeft de kans niet gezien om naar het buitenland te gaan. Maar hij is blij, dat Pruisen en Oostenrijk zich met onze zaken bemoeien. Onze jongens moeten nu tegen een vreemdeling strijden door de schuld van de edelen, die den vijand opstoken... Ja, al die vroege baasspelers zijn verraders. En onze potentaat is niet beter. Hij was vriendelijk, o ja, zooals een meester soms vriendelijk is tegen zijn knecht. Ik kon zijn vriendelijkheid niet verdragen. En ik wil nu ook eens meester zijn. Dat is altijd mijn wensch geweest. Daarom leerde ik lezen en schrijven. Ieder zijn beurt. Nu zal ik macht hebben en anderen bevelen! Nu zullen menschen mij vreezen, mij ontzien. Die vroeger 't al te zeggen hadden, moeten thans beven voor Guillaume Didier. Graaf de Chambrun zal sterven!

— O, vader toch! riep Jeanne verschrikt uit.

— Wees niet zoo zwak! Ik ben een getrouwe zoon van de republiek en gij moet mij steunen. Spreek me niet meer tegen!

Jeanne zweeg. Ze sliep dien nacht weinig... Maar ze besloot den graaf en de gravin te waarschuwen. Deze moesten de vlucht nemen. Zoo

zouden ze hun leven behouden. En Jeanne bedacht, dat haar vader dan die misdaad niet kon plegen. Ze zou het ook voor hem vreeselijk vinden. Den volgenden morgen vertrok Didier naar de stad.

Jeanne verliet na hem het huis. Ze was te beschaamd om zelf naar het kasteel te gaan. Ze sprak een gebuur aan, Pierre en deelde hem haar vaders plan mee.

— Uw vader is gek van hoogmoed, ik heb het al lang bemerkt, zei Pierre. Wat beeldt hij zich in, dat hij nog een overste zal worden met macht? Ze zullen in de stad dien boerenman nog niet zien staan! En dan die ondankbaarheid. Zijn er beter menschen dan de graaf en de gravin?

— O, neen!

— En dan Didier's haat! Hij heeft een slecht karakter.

't Deed Jeanne toch zeer dit te hooren. Maar Pierre zei harde waarheden.

— O, waarschuw toch den graaf en de gravin! smeeke ze.

— Ik zal natuurlijk een oog in 't zeil houden, antwoordde Pierre. Maar te Tours is alles rustig.

— Er zijn reeds sedert verleden week mannen van ginder met vader komen spreken.

— O, ja, konkelaars! Maar ik hoop, dat ze te Tours hun kalmte behouden. Er komen veel ver-

beteringen, en nieuwe wetten. Met meer geweld is er geen voordeel te behalen. En dan al die wreedheid. Ja, er zijn er nog, die vroeger weldaden van den graaf ontvingen en hem nu een verrader noemen, omdat hij een edelman is! Hij kan het niet helpen, dat er andere edelen naar 't buitenland zijn geloopen.

Jeanne keerde naar huis terug. Ze had veel werk, want haar vader voerde in den laatsten tijd niet veel meer uit. 't Leek wel, of hij niets meer om de hoeve gaf.

't Was voor Jeanne een treurige dag. O, wat zou er allemaal gebeuren!

Ze bad tot God om uitkomst.

* * *

Guillaume Didier was dus naar Tours gegaan. En hij zwoer bij zich zelf, dat hij als een machtig man zou terugkeeren. 't Kasteel moest geplunderd worden. En Didier wilde dan allerlei buit voor zich nemen. Hij moest in dezen revolutietijd rijk worden.

In Tours was de revolutie wel doorgedrongen, maar nog niet met geweld. De stad was rustig.

Toch verbleven er veel oproerigen, die beweerden, dat hier alles te slap bleef. Ze wachtten op een hoofdman.

Guillaume Didier, die goed spreken kon en eenige geleerdheid bezat, kwam met de heftig-

sten samen. Hij werd hun overste. De bende trok de straat op en dadelijk sloot zich een groote hoop bij hen aan. Terwijl men in de stad plunderde, trok Didier met een woeste bende naar buiten. Hij wilde den graaf vernederd zien, hem nu eens als meester toespreken, hem zelfs gevangen zetten.

Didier toonde waarlijk zijn zwarte ziel.

* * *

Een boer stormde het kasteel van graaf de Chambrun binnen.

— Vlucht! zei hij tot de gravin, die hij 't eerst zag. Red uw leven!

— Wat is er, Pierre?

— Guillaumue Didier nadert met een wilde bende. Hij is een der oversten van de revolutie. En hij wil den graaf gevangen nemen, het kasteel plunderen en in brand steken!

De graaf kwam uit een kamer en hoorde dit nieuws.

— Maar onze pachters zullen ons toch beschermen, hernam mevrouw. We zijn zoo goed voor hen geweest.

— Ze zullen niets durven doen voor u, yzerkerde de boer. En anderen zullen mee plunderen. O, vlucht eer het te laat is. Didier haat u. En de kerel is er in gelukt macht te krijgen. Ja, 't was noodig, dat er in Frankrijk veel veranderde, maar

als zulke deugnieten de leiding krijgen, zijn we goed geleverd.

— Maar Didier zal toch niets tegen ons doen, meende de gravin nog. We hebben hem altijd als een vriend behandeld.

— Mevrouw, zijn eigen dochter is me komen vragen u te waarschuwen, sprak de boer. En zij zegt, dat haar vader het op 't leven van den graaf heeft gemunt.

— Jeanne is dus niet als hij?

— O, neen. Ze lijdt door die houding van haar vader. Didier barst bijna van hoogmoed. Maar verliest nu geen tijd! drong Pierre aan.

De graaf begreep het gevaar.

Hij en mevrouw de Chambrun pakten in der haast eenig goud en hun kostbaarste kleinooden bijeen en een uur vóór de komst van den ondankbaren pachter, verlieten ze 't kasteel. Zij vluchtten van woud tot woud, van dorp tot dorp, genoodzaakt om bescherming van armen te vragen. De ronddolende levenswijze vol ontberingen en gevaren, en de voortdurende angst om ontdekt te worden, verzwakten in weinige maanden de gezondheid van de gravin erg; de graaf moest een vaste schuilplaats zoeken. En hij keerde naar de buurt van Tours terug. Daar toch had hij ware vrienden.

In de omstreken van deze stad, gelijk algemeen

in het Zuiden van Frankrijk, bleven de priesters nog hun ambt uitoefenen, wel niet zonder gevaar maar toch met weinig tegenstand. Nog waren de kerken niet gesloten en nog oefende het Evangelie eenigen invloed op het volk uit. Zoo stond ook de pastorie van priester Lecatelli recht, terwijl er al veel verwoest was. Hier wilde de graaf bescherming zoeken en betere dagen afwachten. Deze bescherming zou echter niet lang duren. Onverwacht drong op zekeren avond een hoop van het ruwste gepeupel de pastorie binnen en eischte in naam der wet en der republiek, den pastoor en den graaf om aanstonds naar het stadhuis te volgen, om voor Guillaume Didier, den tegenwoordigen president van de revolutierechtbank te verschijnen.

III.

Guillaume Didier, voorheen pachter, zat in een benedenzaal van het stadhuis in een grooten leuningstoel voor een groene tafel. Voor hem lagen allerlei papieren. Zijn ruw gezicht had door zijn gerimpeld voorhoofd een nog vreeselijker karakter aangenomen. Een hooge muts bedekte zijn hoofd. Achter hem stonden twee mannen, zijn handlangers.

— Nu, zijn wij klaar?!! bulderde ongedul-

dig Didier terwijl hij een weerspannige zag wegleiden, dien hij juist ter dood had veroordeeld.

— Nog niet, antwoordde een zijner mannen. Ik zie daar beneden een jonge boerin, die in groote haast de trappen van het stadhuis opkomt. Ha ! haar eenvoudige kleeding zal ons niet bedriegen... Het is een voornam dame; gelaat, houding en alles wijzen het aan. Ze is niet gewoon aan die boerenkleeren.

— We zullen eens hooren wat ze komt verrichten, sprak Didier. Anders ben ik nu moe en wil rusten.

Hij had macht verkregen. De heftige partij had te Parijs het bewind in handen verkregen en nieuwe rechtbanken opgericht. Allen die verdacht werden de Republiek te bestrijden of te haten, of die er afkeurend over spraken, moesten gestraft worden. liefst met den dood.

Overall kwamen er van die revolutierechtbanken en te Tours was Guillaume Didier er de voorzitter van. Hij toonde zich zeer wreed en veroordeelde veel lieden ter dood, steeds maar bewegend dat zij vijanden van de republiek waren.

Zoo had hij weer een zitting gehouden. Hij woonde nu met Jeanne te Tours en meende naar huis te gaan, toen dus nog een vrouw verscheen.

— Voor die vrouw wil ik nog wel even blij-

ven, zei hij tot zijn handlangers. Ik vermoed wie zij is. Ja, mannen, ge zult een gravin hooren kermen en roepen.

— Een gravin ? klonk het.

— Ja, de vrouw van den verrader, dien we gister uit de pastorijs lieten sleuren, samen met Lecatelli.

— O, Chambrun !

— Ja, de vent heeft zich lang voor mij kunnen verstoppen, maar de muizen loopen toch in de val. ...

Een gendarm meldde, dat er nog iemand den voorzitter wilde spreken.

— Een vrouw, hé ? vroeg Didier.

— Ja...

— Laat ze binnen !

Op dat zelfde oogenblik trad de vrouw de zaal binnen. Haar zwart haar fladderde in wanorde om haar schouders. De oogen stonden strak en haar gelaat was zoo bleek als de dood. Haar gebaren drukten angst en wanhoop uit. De eenvoudige kleeding der boerin was niet in staat te verbergen dat ze een voorname dame was. Didier herkende haar dadelijk als de gravin van Chambrun.

— Ga zitten, burgeres, zeide hij met slecht verholten vreugde. Ik herken u.

Mevrouw de Chambrun bleef staan.

— Mijnheer, sprak ze.

Didier trok zijn voorhoofd in donkere plooiën.

— De republiek, viel hij haar in de rede, heeft de heeren afgeschaft. Noem mij « burger ».

— O, burger.... ik ben zoo verward van zinnen, zoo duizelig. O, burger-president, zooals men u noemt... mijn echtgenoot is gisteren, ofschoon hij onschuldig is, gevangen genomen en wordt met den pastoor Lecatelli op het stadhuis gevangen gehouden. Zou ik wel mogen vragen, wat zijn lot zijn zal ?

— Dat van alle vijanden der republiek, was het antwoord.

— Maar wat heeft hij dan misdaan ?

— Zijne misdaad ? Is hij niet een edelman ? Heeft hij niet een kasteel, rijkdom en een titel ? Heeft hij zich niet met het zweet van zijn boeren gemest en de rechten van den mensch met de voeten getreden ?

— En daarover kunt gij hem aanklagen, mijnheer ? riep de gravin uit. Heeft hij u niet met weldaden overladen ?

Didier was over deze natuurlijke uitdrukking van verbazing en verwijt een oogenblik bedremmeld ; daarop sprak hij voort :

— Burgeres, voor de plicht van den ambtenaar moet de dankbaarheid van den gewonen mensch zwijgen, en mijn plicht is het, de ver-

raders te vonnissen, de schuldigen te straffen.

— Maar den onschuldige te beschermen ! viel de gravin met eene van angst sidderende stem in de rede. Het is niet mogelijk dat gij in ernst spreekt ; gij wilt mij slechts schrik aanjagen. Neen, het is niet mogelijk ! Dat ware een misdaad. Zoudt gij hem willen vermoorden, die u zooveel goeds heeft gedaan ; die u in staat stelde ruim uw brood te verdienen. Gij hebt ons kasteel verwoest. Maar sedert hebt ge toch nagedacht en begrepen, dat wij dat niet verdienden.

— Uw man is schuldig en verdient zijn lot, hernam Didier.

— Burger, gij zult het niet wagen de hand aan hem te leggen, die tien jaren uw vriend was, die u al dien tijd hielp, u in slechte jaren de pacht gedeeltelijk, ja soms geheel geschonken heeft. Zelfs de tijger eerbiedigt de hand waaruit hij voedsel ontvangt, en gij zijt — een mensch !

— Uw man is schuldig, zei Didier weer.

De arme vrouw viel hem ontsteld te voet en riep wanhopend uit :

— O, geef mij mijn man terug, geef hem zijn vrijheid weer. O, ontferm u toch, mijnheer ! Ik lig aan uw voeten en smeeek om barmhartigheid. Kan niets u dan bewegen ? Heb medelijden...

— Uw man zal sterven ! sprak Didier.

— O, wat voor een slechterik zijt gij ! riep de

gravin, terwijl zij opstond en haar gelaat met de handen bedekte.

— Wat ik ben ? vroeg Didier, terwijl hij met zijn vuist op de groene tafel sloeg ; ik ben een man die het welzijn der republiek wil, en dien het weinig schelen kan of daarbij eenige tranen vlieten, en of er dooden vallen. Maar ter zake ! Uw echtgenoot is een edelman, een aanhanger van de oude partij, dat hij niet tegen de republiek gevochten, noch met het buitenland in aanraking gestaan heeft, kan heel goed wezen ; maar waardoor kwam het ? Omdat hem de middelen daartoe ontbraken. Ik zou tegen mijn plicht handelen, indien ik hem zijn vrijheid wedergaf. Ik kan inderdaad niet ; ik doe misschien reeds te veel, indien ik u ook niet gevangen neem...

— Gji zult mijn man veroordeelen tot den dood !

— Ja... Ik heb die macht ! En ik gebruik ze... En ga nu heen... ik ben moe...

— God zal u straffen ! sprak de gravin.

— Als gij uw mond niet houdt, sluit ik u ook op !

— O, zet mij bij mijn man ! Als hij sterft, laat mij dan ook sterven ! Maar gij weet dat ge een misdaad pleegt. De republiek wil het niet dat onschuldigen veroordeeld worden. Anders is de republiek slecht.

— Nu is het genoeg! bulderde Didier.

— Gij zijt arm geweest en we hebben u geholpen. Waarom haat gij ons ? O, zeg niet dat gij handelt in het belang der republiek ! Ik weet, dat gij bij de plundering van ons kasteel geroofd hebt als een gemeene dief. Gij wildet u verrijken. Gij eischt het leven van mijn man uit haat tegen den adel. Uw eigen dochter veroordeelt u!

Sleur die feeks buiten ! schreeuwde Didier.

— Uw vrouw in den hemel keurt u af, vervolgde de gravin. Volg dan uw slechte inborst. Ge zijt een dief, word nu ook een moordenaar! Maar God zal u straffen !

De gendarm nam de gravin bij den arm. Ze rukte zich los en verliet de zaal.

— Nu zal Chambrun sterven! siste Didier.

— Waarom sluit ge haar niet op? Ze heeft de republiek beleedigd, zei een der trawanten.

— Haar beurt komt wel... Wacht maar! Laat ons samen een glas brandewijn drinken hier in de buurt. Ik heb me kwaad gemaakt om dat wijf.

Didier verliet met de anderen de zaal. Op straat werd hij gegroet. Dat streelde hem. Hij had nu macht. En de menschen vreesden hem.

V.

De gravin had zich van de rechtszaal naar de woning van Didier begeven. Ze stelde nog haar hoop op Jeanne. Ze wist immers, dat deze Pierre toen naar het kasteel gezonden had, om te waar-schuwen tegen het gevaar.

Jeanne was thuis. Zij ook herkende dadelijk gravin de Chambrun.

— O, mevrouw, gij zijt het! riep Jeanne uit.

— Ik ben bij uw vader geweest. Hij wil mijn man ter dood veroordeelen. Om mijn smeekingen geeft hij niets. Maar hij zal dan toch naar u mis-schien nog luisteren.

— Mevrouw, gij weet het, dat ik alles zou doen om den graaf te redden, maar die macht heb ik niet. Vader wordt kwaad als ik hem van barmhartigheid spreek. Ik vind het vreeselijk, dat vader zoo veel menschen naar het schavot zendt. O, soms voel ik lust weg te loopen, ver van hem. En ik zal het nog doen. Ik durf niet goed... ik ben zelf bang van mijn vader!

— Jeanne, doe toch, wat ge kunt. Ge weet, wat mijn man voor uw vader gedaan heeft.

— Of ik het weet! En ik heb het vader al zoo dikwijls herinnerd. Werden de graaf en priester Lecatelli niet door gendarmen bewaakt, dan zou ik vannacht trachten hen te verlossen.

— O, Jeanne, is dat niet mogelijk? vroeg de gravin met nieuwe hoop.

— Neen, mevrouw! Er zijn gendarmen in de gevangenis.

— Maar zoo ik vroegere pachters opriep, ze zouden toch de gevangenis kunnen bestormen!

— Mevrouw, niemand zou het durven! Ze weten, hoe wreed het tegenwoordig toegaat. Er was te voren geen recht, maar er is er nog geen! 't Is erg, dat ik zoo over mijn vader moet spreken!

Jeanne kon mevrouw de Chambrun geen hoop geven. Deze ging bedroefd heen. Ze verbleef bij een voormalige dienstbode, die hier te Tours met een werkman getrouwd was, die zich nu in 't leger bevond.

Een half uur later kwam Guillaume Didier thuis.

— Mevrouw de Chambrun is hier geweest, zei hij.

— Ja, vader.

— Om te spreken over haar man, zeker?

— Ja... Ze was zoo bedroefd.

— Toe, zwijg daar maar over. En heeft ze u ook verteld, dat ze mij, burger-president van de revolutionaire rechtbank, uitgescholden en beledigd heeft? Gij speeltet zeker weer mevrouw de gravin voor en na. Er zijn geen koningen en koninginnen, geen graven en geen gravinnen

meer, zoomin als prinsen en prinsessen, heeren of mevrouwen! De republiek heeft dat alles afgeschaft!

Jeanne kende dien praat al lang.

— O, vader, smeekte ze, veroordeel burger Chambrun toch niet ter dood !

— Jeanne, zwijg! beval Didier.

— Ik mag nu niet zwijgen. Ik denk aan al de weldaden van den graaf en de gravin!

— Er zijn geen graven meer!

— Gij kunt hem redden... O, wees barmhartig! Denk aan moeder, die tijdens haar lange ziekte zoo blij was als de gravin haar kwam bezoeken. Vader, heb medelijden!

Didier werd woedend. Hij balde de vuist en sloeg zijn eigen kind. Weenend vluchtte Jeanne naar haar kamertje.

Didier zonk in zijn zetel neer. En lang zat hij er te brommen. Hij verdoofde de stem van zijn geweten.

Het werd donker en Didier scheen de duisternis te vreezen. Hij stak een kaars aan en zocht eenige papieren bijeen.

Hij riep Jeanne. Zijn dochter kwam angstig binnen.

— Zet u aan tafel en neem de pen! beval haar vader.

Didier stond grimmig aan de deur.

— Schrijf, wat ik dicteer, hernam hij. 't Is het doodsvonniss van Chambrun. Ik zal u toonen, dat ik niet zwak ben. Hij moet nog voor de rechtbank komen en toch is hij al veroordeeld. Ik zal u leeren een getrouwe dochter van de republiek te zijn.

Jeanne nam de pen, die in haar hand beefde. Didier dicteerde het vonnis. Zijn dochter schreef een poosje. Ze keek om naar haar vader.

— O, ik vind het zoo wreed! kloeg ze. Heb toch medelijden!

— Moet ik u weer kastijden? Schrijf... ik wil het.

Maar Jeanne wierp de pen neer en sprong op.

— Ik kan niet en ik wil niet! snikte zij. En ik blijf hier niet langer... Ik zal elders God bidden voor uw bekeering.

Eer Didier het kon verhinderen, snelde Jeanne de deur uit.

Haar vader had nu te veel van haar geëischt.

Den volgenden dag verschenen de priester en graaf de Chambrun voor de rechtbank. Er was veel volk in de zaal, meest opgehitste lieden die juichten voor de wreede vonnissen van Didier.

De pastoor en de graaf hielden zich waardig. De eerste werd beschuldigd te weigeren trouw te zweren aan de republiek, en de graaf van mee-

geheuld te hebben met de vijanden der revolutie.

Ze wilden zich verdedigen.

— Ik weet, dat er veel slechte toestanden bestonden en er heel wat hervormingen noodig waren, zei de priester; maar ik kan het bestuur, dat zoo handelt als nu gebeurt, niet goedkeuren.

Het volk begon te jouwen. Didier eischte stilte, al deed die betooging hem genoeg.

Graaf de Chambrun antwoordde, dat hij nooit een vijand van de republiek had ontmoet, maar zijn leven als kasteelheer besteedde tot geluk van de omwonenden. Niemand beter dan Didier kon dat weten.

De valsche rechter wilde niet, dat het volk zou hooren, hij van de Chambrun weldaden had ontvangen. Daarom had hij ook verboden de gravin in de zaal toe te laten.

Snel veroordeelde hij de twee onschuldigen ter dood. En het volk juichte dit vonnis toe.

VI.

Dertig republikeinsche soldaten stonden, met het geladen geweer in den arm, op het plein vóór het stadhuis, het commando afwachtede. Een tamboer sloeg de trom. Voor hem lag een grijsaard op de knieën, en deed zijn laatste gebed; het was priester Lecatelli. Niet verre van hem

stond de Chambrun, bleek maar zonder eenig blijk van vrees, een witten doek in de hand, als martelaar den dood af te wachten.

Plotseling verhief zich een luid geschreeuw; men hoorde duidelijk den kreet:

— Genade, genade! Houd op!

Mevrouw de Chambrun snelde naar de soldaten, die met de terechtstelling belast waren.

Op hetzelfde oogenblik werd het groote venster van het stadhuis ruw opgestooten. Guillaume Didier verscheen op het balkon. Een blik vol duivelsche vreugde wierp hij op den graaf en zijne vrouw. Daarop ontblootte hij zijn hoofd, en riep met luide stem:

— Dood aan de vijanden der republiek!

Dit was het sein; de soldaten kenden het. Bewusteloos werd de gravin verre van dit tooneel gesleept. Daarop hoorde men tromgeroffel en schoten. Uit veel wonden bloedend, zonk priester Lecatelli neer, terwijl hij zijn beulen nog stervende het kruisbeeld voorhield. Nog eenige woorden van vergiffenis tegen zijn moordenaars, en hij was niet meer.

Didier gaf weer een teeken. Het was de beurt aan den graaf.

Op dit oogenblik hield een postchais midden op het plein stil, dat zij in galop bereikt had. Een man van hooge gestalte, met een breed en spre-

kend gelaat, stak zijn hoofd door het portier, overzag met één blik het geheele tooneel, sprong het rijtuig uit, ging naar den officier der republiek toe en beval hem de terechtstelling uit te stellen en den gevangene naar het stadhuis te brengen. Een driekleurige sjerp, die over zijn borst hing, kenmerkte hem als lid der conventie, de regeering die over Frankrijk baas was.

In de gerechtszaal aangekomen, vroeg hij den graaf de Chambrun naar de reden van zijn gevangenneming en veroordeeling.

Didier was ook binnen getreden.

De vreemdeling vroeg hem met eene donderende stem, wat hij te antwoorden had.

— Wat ik gedaan heb, geschiedde tot welzijn der republiek, gaf Didier ten antwoord.

— Gij onteert door uwe handelwijze de republiek. De regeering is reeds lang op u opmerkzaam gemaakt. Ik heb last ontvangen om uwe handelwijze te onderzoeken en te straffen. Ik wilde met eigene oogen zien... gij verdient den dood! Ik ben Danton.

Didier schrok geweldig. Danton was de machtigste man van Frankrijk. De soldaten keken hem eerbiedig aan. Allen hadden dikwijls over hem hooren spreken.

— Burger Didier... gij hebt uw ambt geschonden, hernam Danton. Ik weet, dat Chambrun al-

tijd een goed burger is geweest, die nooit zijn pachters verdrukte. Hij heeft met geen vijanden van de republiek geheuld, want nooit verliet hij Frankrijk. Didier, gij zijt zelf den dood schuldig en ge zult sterven. Soldaten, brengt hem op het plein en schiet hem neer.

Didier schreeuwde om medelijden, maar hij werd neergeschoten.

Hoe dankten de graaf en de gravin God voor deze wonderbare redding.

En wonderbaar was ze, want Danton was niet altijd zoo rechtvaardig geweest. Van vreeselijke vonnissen, door anderen geveld, belette hij niet de uitvoering. Didier ondervond hoe in een revolutietijd mannen met groote macht plots vallen en niets meer zijn. Zoo ging het nadien ook met Danton. Door den ijverzuchtigen Robespierre werd Danton zelf naar het schavot gestuurd.

De graaf en de gravin keerden in Touraine terug. In het puin van hun kasteel waren nog eenige kamers. Daar woonden ze, wachtend op betere dagen en treurend over hun vriend Lecatelli.

Jeanne Didier zag men nooit in de streek terug. Nog lang duurden de roerige tijden. Napoleon bracht meer orde, maar ook bloedige oorlogen.

Uit de bange jaren kwam toch meer recht en vrijheid voor het volk.

EINDE.